

TET0020 kordamisküsimused eksamiks (2021 kevadsemester)

- Makroökoonoomika olemus, agregaatnäitajad, „*Big Three*“ *economic indicators*, makroökoonoomika eesmärgid, sihid ja majanduspoliitilised vahendid.
- Rahvamajanduse arvepidamise süsteem, selle eesmärgid ja vahendid, SNA ja ESA2010 süsteemid.
- Sisemajanduse koguprodukt ja rahvamajanduse koguprodukt, nende ühised jooned ja eripärad.
- Lõpptooted ja -teenused *versus* vahetooted, voo muutuja *versus* varu muutuja, nominaalne *versus* reaalne koguprodukt, nende arvutamine, *per capita* näitajad, ostujõu pariteet.
- BOONUSKÜSIMUSE materjal: *BigMac* indeks, ostujõu pariteedi lihtsustatud hindamine.
- SKP (RKP) arvutamine tootmismeetodil ehk lisandväärtuse meetodil.
- SKP (RKP) arvutamine tarbimismeetodil ehk kulutuste meetodil.
- SKP (RKP) arvutamine sissetulekumeetodil ehk saadud tulu meetodil.
- Puhasprodukt, netoinvesteeringud *versus* asendusinvesteeringud, amortisatsioon, kaudsed (äri)maksud, esmased tootmisteguritulud, rahvatulu, rahvamajandus puhasprodukt (netorahvatulu).
- Kodumajapidamiste (KMP) isiklik kasutatav tulu, KMP sääst, KMP tarbimiskulutused, personaalsed maksud, tulusiirded (transferdid), KMP (isiklik) kogutulu ja selle komponendid, isiklikud netomaksud.
- Inflatsioon (deflatsioon) ja selle mõõtmine, ostukorvi kaalutud keskmine.
- Tarbijahinnaindeks THI *versus* elukallidusindeks, THI ja ostujõu kalkuleerimine Eesti statistikaametis.
- Inflatsiooni mõõtmise kolm meetodit: koguprodukti deflaator ehk üldine hinnaindeks (*CDP deflator*), tarbijahinnaindeks (*CPI*) ja *PCE deflator*.
- Teisi hinnaindekseid lisaks THI-le (ehitushinnaindeks, tööstustoodangu tootjahinnaindeks ja teised).
- Laspeyre ja Paasche indeksid.
- Töötuse mõiste ja olemus. Töötuse ja tööhõive mõõtmine, ILO ja OECD metoodika ning andmebaasid, tööjõu-uuring (Eestis ETU).
- Tööealise rahvastiku jagunemine, majanduslikult aktiivne rahvastik ehk tööjõud, töötavate ehk tööga hõivatute tunnused, töötute määratlus ja atunnused, heitunud inimesed, „põrandaalused“ töötajad.
- Töötuse määra, tööhõive määra ning tööjõus osalemise määra (LFPR) arvutamine.
- Töötuse ja tööturu näitajad Eestis (töötukassa ja ETU näitajad).
- Majandusmodelid ja nende eeldused, eksogeensed ja endogeensed muutujad, varumuutujad ja voo muutujad, funktsioonide (sh lineaarse funktsiooni) kasutamine majandusmodelites muutujate vaheliste seoste väljendamiseks.
- Suletud majanduse ringkäigu mudel, tootmistegurid tööjõud ja kapital, tootmisfunktsioon, konstantne mastaabiefekt.
- Rahvatulu, tootmistegurite nõudlus ja pakkumine, nende hind, firma kasum, töö(jõu) piirprodukt MPL, tööjõu nõudlus ja reaalpalk, kapitali piirprodukt MPK ja reaalne rent.
- Firmade majanduskasum ja arvestuslik kasum, kapitalitulu ja tööjõu tulu.
- Cobb-Douglaste tootmisfunktsioon, seosed MPL ja MPK vahel, piirproduktide arvutamine. Parameetrid, kordajad α ja $(1 - \alpha)$.
- Tarbimine, investeerimine ja avaliku sektori kulutused suletud majanduses., lineaarne tarbimisfunktsioon ja MPC, nominaalne ja reaalne intressimäär, avaliku sektori kulutused ja maksud.
- Makroökoonoomiline tasakaal hüviste ja finantsturgudel, rahvamajanduse sääst, kodumajapidamiste (era-) sääst ja avaliku sektori sääst, tasakaalu intressimäär, $S = (Y - T - C) + (T - G) = I$.
- Fiskaalpoliitika ja selle efektid, ekspansiooniline (laiendav) ja range (kitsendav) fiskaalpoliitika, säästude suurenemise või vähenemise mõju, investeerimisnõudluse muutumine, väljatõrje efekt.
- Inflatsiooni käsitlused klassikalise (majandus)teooria aspektist.
- Bartertehingud, naturaalmajandus, tehingukulud, raha funktsioonid (sh kvantitatiivsed ja nominaalsed), jõukus, rikkus, raha unikaalsus, raha likviidsus ehk müübivus.
- Raha tüübid, kaupraha, sümbolraha ehk dekreetraha, pangaraha. Greshami seadus, kullastandard, rahaasendaja, kvaasi ehk näivraha.
- Raha pakkumine, rahapoliitika ehk monetaripoliitika, eurosüsteem, avaturuoperatsioonid.
- Rahaagregaadid ehk raha mõõdud ehk raha pakkumine M0 (MB) M1, M2 ja M3, nende seosed ja likviidsus, krediidiagregaadid.

- Raha emiteerimine keskpanga poolt ja kommertsbankade roll rahapakkumise muutumisel. Osalise reserviga pangandus, kommertsbanka reservid, kohustuslik ja lisareserv, tüüpilise kommertsbanka bilansi aktiva ja passiva pool.
- Raha „loomine“ osalise reserviga kommertsbanka poolt. Raha lihtne ja tegelik multiplikaator, kohustuslik reservimäär rr , sularahamäär cr , panga poolne soovitud lisareservi määr xr , rahapakkumise lihtne mudel.
- Klassikaline kvantitatiivne rahateooria, vahetusvõrrandi enamlevinud kujud, raha tuluringluskiiruse mõju, reaalaraha kogus (reaalne rahamass), rahanõudluse funktsioon ja rahapakkumine, kordaja k . Raha kvantitatiivne (vahetusvõrrand) %-na esituses.
- Nominaalne ja reaalne intressimäär, Fisheri võrrand (valem), inflatsioonimäära ja nominaalse intressimäära seosed, Fisheri efekt.
- *Ex ante* ja *ex post* reaalsed intressimäärad, raha hoidmise alternatiivkulu.
- Raha nõudlusfunktsioon (likviidsuseelistus) ja rahapakkumine, oodatav inflatsioonimäär.
- Inflatsiooni (sotsiaalsed) kulud õigesti prognoositud ja ootamatu inflatsiooni korral.
- Hüperinflatsioon, inflatsiooni tõrjumise võimalused, emissioonitulu ja inflatsioonimaks.
- Kvantitatiivsed muutujad ja relatiivsed hinnad. Reaalsed muutujad *versus* nominaalsed muutujad, klassikaline dihhotoomia. Raha neutraalsus.
- Euroopa Liidu rahapoliitika aluskäsitlused, hinnastabiilsus, KP kui monopolistlik baasraha pakkuja, rahapoliitika ülekandemehhanism, avaturuoperatsioonid. Ekspansiivne ja kitsendav rahapoliitika.
- BOONUSKÜSIMUSE materjal: Hüperinflatsioonid maailmas, kullastandard.
- Avatud majanduse kogutoodangu jagunemine, kodumaine kulutus, kulutused impordile, netoeksport, rahvamajanduse sääst, erasääst ja avaliku sektori sääst.
- Kapitali rahvusvahelise voo ($S - I$) ehk netovälisinvesteeringute ja hüviste rahvusvahelise voo (NX) ehk kaubandusbilansi võrdsuse printsiip. Jooksevkonto ülejääk ja apuudujääk.
- Maksebilansi koostamise põhimõtted ja selle komponendid (jooksevkonto ja selle allosad, kapitali ja finantskonto ning reservid). Maksebilansi tasakaalustumise neli staadiumi.
- Säästmine ja investeerimine väikeses avatud majanduses. Maailma sääst ja maailma investeeringud ning maailma intressimäär r^* .
- Graafiline analüüs väikese avatud majanduse säästmise ja investeerimise mudelis kui rakendatakse fiskaalpoliitikat (ekspansiivne või kitsendav), muudetakse (suurendatakse, vähendatakse) investeeringuid.
- Nominaalne *versus* reaalne vahetuskurs, nende arvutamine, reaalse vahetuskursi determinandid.
- Graafiline analüüs: majanduspoliitika vahendite rakendamine välismaal ja väikeses avatud majanduses. Fiskaalpoliitika (ekspansiivne, kitsendav), investeeringute nõudluse muutumine (kasv, kahanemine), kaubanduspoliitika (proteksionistlik *versus* vabakaubandus).
- Inflatsiooni ja nominaalse vahetuskursi seosed, „ühe hinna seadus“.
- BOONUSKÜSIMUSE materjal: Maksebilansi põhimõtted ja selgitused.
- Majanduskasv, *per capita* näitajad, 70-ne (või 72-e) reegel. Solow-Swan (eksogeenne) kasvumudel. Kapitali akumulatsioon, tööjõu kapitalivarustatus ja MPK.
- Kapitalivarustatuse muut, kapitali tasakaaluline ehk püsiseisund, säästumäära muutumise mõju püsiseisundile. Püsiseisundile vastavate parameetrite arvutus.
- Kapitali akumulatsiooni püsiseisundi kuldreegli tase, tarbimise maksimeerimine, graafiline analüüs. Kuldreeglile vastava säästumäära arvutamine.
- Rahvastiku kasv Solow mudelis, selle mõjud, investeeringute tasuvuspunkt, kapitali akumulatsioonivõrrand, kuldreegli tingimus. Graafiline analüüs.
- BOONUSKÜSIMUSE materjal: Alternatiivseid rahvastikuteooriaid (inglise keeles).
- Tehnoloogiline progress Solow mudelis. Tööjõu efektiivsus, kordaja, töötajate efektiivne hulk, kapitalivarustatuse muut, tasakaaluline seisund, investeeringute tasuvuspunkt, kuldreegli tingimus ja vastav kapitalivarustatuse tase.
- Püsiseisundi kasvumäärad Solow mudelis, tasakaalustatud kasv ning konvergens. Konvergensihüpotees, tingimuslik konvergens.
- Majanduskasvu edendavad poliitikad Solow mudeli alusel.
- Endogeenne kasvuteooria põhimõtted, kahesektoriline majandusmudel, teadmised kui avalik kaup.
- Majanduskasvu mõjurid, esmased ja teisased tegurid. Solow kasvujääk (*Solow residual*).
- BOONUSKÜSIMUSE materjal: Majanduskasvu allikate arvutused (inglise keeles).

- Majandustsüklite ehk majandusfluktuatsioonide olemus ja näitajad, Okuni sedus.
- Majanduse tsüklilise kõikumise klassifitseerimine (pikad äritsüklid, Kondratjevi lained, Kuznetsi lained, Juglar'i tsüklid, Kitchin'i tsüklid, sesoonsed tsüklid), majandustsükli faasid, retsessioon ja depressioon.
- Majandustsükli iseloomustavad indikaatorid, juhtivad, ühtivad ja järelindikaatorid.
- Lühi- ja pika perioodi erisused makroökonoomilistes mudelites.
- Kogunõudlus AD ja kogunõudluskõvera nihked. Kogupakkumine AS, lühi- ja pika perioodi kogupakkumiskõverad (SRAS ja LRAS). Lühi – ja pika perioodi tasakaal.
- Majandusšokid (nõudlusšokid, pakkumissšokid, negatiivsed ja positiivsed šokid). Stabiliseerimispoliitika.
- OPEC-i poolt põhjustatud pakkumissšokk 1970-ndatel aastatel.
- J. M. Keynesi revolutsioonilised uuendused makromajandusteoorias, kaks vaatenurka (neoklassikaline ja keyneslik) tänapäevases majandusteoorias. „Nähtamatu“ ja „nähtav käsi“ majandusnähtuste mõjutamisel.
- IS-LM mudel, kogukulutused (C+I+G) kolmesektorilises majanduses.
- Keynesi rist, tarbimise piirkalduvus MPC ja säästmise piirkalduvus MPS, keskmine tarbimiskalduvus APC ja keskmine säästmiskalduvus APS, 45 kraadi joon, plaanitud ja tegelikud kogukulutused. Tasakaalu kujunemine Keynesi risti näitel.
- Multiplikaatorefekt, autonoomsete kulutuste multiplikaator ja maksumultiplikaator erinevates majandusmudelites (sh neljasektorilises majanduses). Lineaarsed tarbimisfunktsioon, maksufunktsioon ja impordifunktsioon, maksu piirmäär (t või τ ja impordi piirkalduvus (MPM)).
- IS kõvera tuletamine (graafiliselt!) investeerimisfunktsiooni ja Keynesi rist alusel.
- IS kõvera võimalikud nihked erinevate fiskaalpoliitiliste meetmete rakendamisel.
- Rahanõudluse (likviidsuseelistuse) motiivid. Raha hoidmise alternatiivkulu. Reaalraha nõudlus, likviidsuseelistused ja muutused rahapakkumises.
- LM kõvera (graafiline) tuletamine, LM kõvera nihked.
- IS-LM mudeli kaks võrrandit ja kasutamine lühiperioodi tasakaaluseisundi määramiseks, IS-LM mudeli eksogeensed ja endogeensed muutujad.
- IS-LM mudelit mõjutavad erinevad fiskaalpoliitilised tegurid, multiplikaatorefekt, NB! mõjude graafiline kujutamine. IS-LM mudelit mõjutavad rahapoliitilised abinõud. NB! mõjude graafiline kujutamine. Fiskaal- ja rahapoliitika meetmete vastastikune mõju ja tekkiv koguefekt. Majandusšokid.
- Kogunõudluse AD tuletamine kasutades IS-LM mudelit. Rahapoliitika ja fiskaalpoliitika ning võimalikud AD kõvera nihked (sh graafiline analüüs). IS-LM mudel ja AD-AS mudel.
- Suur Depressioon ja selle tunnused ning põhiliste majandusnäitajate muutumine. Kulutuste ja raha hüpoteesid Suure Depressiooni selgitamisel. Deflatsiooni stabiliseerivad ja destabiliseerivad efektid, Pigou efekt. Suur Depressioon ja Suur Retsessioon.
- Väikese avatud majanduse IS*-LM* ehk BoP mudel (Mundell-Flemingi mudel). IS* kõvera tuletamine (NB! graafiliselt!), LM* kõvera tuletamine (NB! graafiliselt!). Eksogeensed ja endogeensed muutujad Mundell-Flemingi mudelis.
- IS*-LM* mudel ujuva vahetuskursi tingimustes ja fiskaal -, raha- ning kaubanduspoliitika mõjud NB! mõjude graafiline kujutamine.
- IS*-LM* mudel fikseeritud vahetuskursi tingimustes ja fiskaal -, raha- ning kaubanduspoliitika mõjud NB! mõjude graafiline kujutamine.
- Keskpanga rahapoliitilised vahendid: devalveerimine ja revalveerimine, vahetusrisk, riskipreemia, fiskaal- ja rahapoliitika maailmas ja väikeses avatud majandusega riigis.
- Töötuse olemus, rahvastiku jagunemine, majanduslikult aktiivne ja mitteaktiivne rahvastik, tööturгу ja töötust iseloomustavad näitajad, töötuse loomulik (naturaalne) määr, töö kaotanute määr (s) ja töö leidnute määr (f).
- Sissevoo-väljavoo mudel tööturul, taskaaluseisundi (püsiseisundi) töötuse määr, friktsionaalne (hõõrde- ehk siirde)töötus, struktuurne töötus (selle põhjused) ja hooajaline töötus. Reaalpalkade jäikus tööturul ning selle põhjused. Efektiivse palga teooriad, kahjulik valik, moraalarisk.
- Tööturgude tähtsamad parameetrid Eestis ja Euroopas, tööjõu-uuringu (ETU/LFS) põhimõtted..
- Aktiivne ja passiivne tööpoliitika, selle läbiviimine ja kasutatavad meetmed Eestis (NB! loengukonspekt-kompendiumi materjal, „Tööturuteenuste ja -toetuste seadus“, „Töötuskindlustusseadus“).

- Kogupakkumise võrrand, jäikade hindade mudel, paindlike hindade mudel (mittetäieliku informatsiooni mudel), lühi- ja pika perioodi kogupakkumiskõverad, kogunõudluskõverad. Jäikade palkade mudel, paindlike palkade mudel, nominaalpalk ja reaalpalk nendes mudelites. Kogupakkumise mudelid.
- Töötus ja inflatsioon, Okuni seadus kui töötuse ja kogutoodangu vaheline seos, hindade kohanemine ja kogutoodangu ning inflatsiooni vaheline seos, Phillipsi kõver (PC) ja AS kõver.
- Modifitseeritud Phillipsi kõver ja selle tuletamine, lühiperioodi Phillipsi kõver SRPC ja pika perioodi Phillipsi kõver LRPC. Oodatava inflatsiooni $E\pi$ mõju SRPC-le, negatiivsete ja paosiitivsete pakkumisšokkide mõju PC-le, loobumismäär.
- Adaptiivsed ja ratsionaalsed ootused (tugev ja nõrk versioon).
- Kõikide makromudelite seitse alusvõrrandit ja seoste skeem.
- BOONUSKÜSIMUSE materjal: Eesti Pank. Tööturu ülevaade 2020/2 (lk. 4-7, lk 13-14, lk 19-20).
- BOONUSKÜSIMUSE materjal: Yngve Rosenblad. Tööturg majanduskriisi teise poole. Statistikaamet (lk. 65-70, lk 79).
- Keyneslik (lineaarne) tarbimisfunktsioon ja nn AIH mudeli seosed. Üldine psühholoogiline seadus ja MPC vähenemine. Tarbimisfunktsiooni „peegelpilt“ ehk säästmisfunktsioon. Keskmise tarbimiskalduvus APC, keskmise säästmiskalduvus APS. Lühiperioodi ja pika perioodi tarbimisfunktsioonid.
- Irving Fisher ja intertemporaalne (perioodide vahelise valiku) tarbimismudel. Tarbijate eelarvekitsendus(ed) ja ükskõiksuskõverad ÜKK, asenduse piirmäär MRS. Tarbija valikute optimum kui eelarvejoone ja ÜKK puutepunkt, asendusefekt ja sissetulekuefekt intertemporaalsete valikute mudelis, tarbimisfunktsioon kui likviidsuspiirang (raha laenamine ja/või säästmine täiendavate tulude teenimiseks) ei ole siduv ja kui see on siduv.
- Franco Modigliani elutsükli tarbimismudel (LCH) ja selle tarbimisfunktsiooni ning keskmise tarbimiskalduvuse esitus. Muutused tarbimises, sissetulekutes ja jõukuses elutsükli erinevates faasides.
- Milton Friedman ja permanentse sissetuleku mudel (PIH). Püsi (permanenstne) sissetulek *versus* juhuslik (mittepüsiv) sissetulek. Lühiperioodi ja pika perioodi MPC erinevused.
- Robert Halli ja David Laibsoni tarbimismudelid.
- Investeeringute kolm rühma (püsiinvesteeringud, elamuehitusinvesteeringud ja varuinvesteeringud). Investeeringute neoklassikaline mudel, tootmisettevõtted *versus* rendiettevõtted. Kogukulu kapitali välja rentimisest, kapitalikulu *versus* reaalne kapitalikulu, kapitaliühiku reaalne kasum. Tobini q ja netoinvesteeringud.
- Elamuehitusinvesteeringud ja elamute nõudluse muutumine ning seosed reaalse intressimäära ja krediidi kättesaadavusega.
- Varuinvesteeringute (laoinvesteeringute) olemus ja varade hoidmise motiivid. Aktseleraatori mudel ja muutus kaubavarudes.
- Tutvuda teema 13 materjaliga (inglisekeelne originaaltekst ning vajadusel erinevate rühmatöödena valminud osad (tõlked) „4 kõige olulisemat õppetundi makroökonomikas“, „Kuidas saab majanduspoliitikat kasutada naturaalse (loomuliku) väljundi taseme tõstmiseks?“ ning „Mida me teame ja mida mitte?“).